

E. ABLAMSKAIA
Nikolaev

ROLE OF INFORMATIONAL AND COMMUNICATIVE TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF LINGUISTIC DISCIPLINES TEACHING

The article is devoted to the potency of usage of information and communication technologies in teaching linguistic disciplines in higher education. It provides a number of factors, that justify the usage of ICT in modern education in general, and in the study of linguistic disciplines in particular. The usage of ICT in education is seen as a purposeful process of organization of the educational environment of computer, communication. This process is aimed at a more effective solution of problems of development of professional competence of students. The article provides a brief description of the ICT, that are available to the modern teacher of language and literature.

Key words: informational and communicative technologies, methods of study, professional competencies, linguistic disciplines.

О. В. АБЛАМСЬКА
м. Миколаїв

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИКЛАДАННІ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Стаття присвячена ефективності використання інформаційно-комунікативних технологій у викладанні лінгвістичних дисциплін у вищих навчальних закладах. У ній наводиться низка факторів, які обґрунтовують необхідність застосування ІКТ у сучасній освіті взагалі і під час вивчення лінгвістичних дисциплін зокрема. Використання ІКТ в освітньому просторі розглядається як цілеспрямований процес комп'ютерної організації освітнього середовища, комунікації, спрямований на більш ефективне вирішення завдань розвитку професійної компетентності студентів. У статті подається короткий опис ІКТ, доступних сучасному викладачеві-словесникові.

Ключові слова: інформаційно-комунікативні технології, методи навчання, професійні компетенції, лінгвістичні дисципліни.

Стаття надійшла до редколегії 22.10.2015

УДК [378.14:6]:811.1/2

О. Ф. АЛЕКСАНДРОВА, В. М. АЛЕКСАНДРОВ
м. Запоріжжя
alexandrova_elena@i.ua

ІНТЕНСИФІКАЦІЯ НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Стаття розглядає можливі шляхи застосування деяких елементів інтенсивної методики для навчання іноземної мови в умовах вищого навчального закладу. Розглянуто новітні прийоми подання та закріплення лексики, а також форми організації навчального процесу для ефективного удосконалення навичок й умінь слухання, говоріння, читання та письма. Показано, що прийоми методики інтенсивного навчання іноземної мови можуть ефективно використовуватися у вищій школі. Головним напрямком викладання іноземної мови в немовних вузах визначено комунікативний підхід.

Ключові слова: інтенсивний метод, активний лексичний запас, мовленнєві вміння.

Зміни в структурі міжнародних відносин, які відбулися у світовій політичній та економічній системах за останні десятиріччя, сприяли переосмисленню мети вивчення іноземних мов. Різні діючі особи – ринок, держава, науковці, та безпосередні споживачі, тобто студенти, продовжують змінювати ситуацію та створювати умови реформи вищої освіти на рівні

окремих навчальних закладів, а саме: контроль із боку держави послаблюється, домінує ринок та його потреби; ринок зумовлює індивідуальний вибір та зміни у ставленні до навчання; з'являються нові, більш життєздатні структури освіти, що пропонують нові форми навчання.

Зазначені тенденції проявилися у вищій школі, зокрема в змісті навчання іноземної

мови. Протягом тривалого часу у вищих навчальних закладах більшості країн Європи існував загальний курс вивчення іноземної мови, який проводився для студентів паралельно з іншими навчальними дисциплінами. Але поступово методика навчання іноземним мовам поділилася на дві окремі галузі: загальний курс іноземної мови та іноземна мова для спеціальних цілей. Іноземну мову для професійних цілей почали розглядати як форму безперервного навчання іноземним мовам, незалежно від фаху та віку суб'єктів навчання. Сьогодні в європейських вузах розробляють нові програми для навчання представників різних сфер (юристів, бізнесменів, працівників туристичного бізнесу, медиків тощо) англійської мови – мови міжнародного спілкування. Конкретні потреби фахівців в оволодінні мовою для спеціальних цілей викликають необхідність створення спеціалізованих курсів англійської мови для різних груп спеціалістів із врахуванням специфіки їх професійної діяльності та процесу комунікації на ситуативній основі. Цей підхід до навчання іноземних мов для спеціальних цілей і сьогодні продовжує домінувати в сучасній зарубіжній методиці [5, 23–25].

Важливо також зробити декілька зауважень щодо значення професійно-орієнтованої англійської мови в такій специфічній галузі, як мова бізнесу. Розвиток нових технологій робить можливим необмежене здобуття нової інформації, створюючи великий потенціал для нових форм бізнесу. У наш час професійні потреби щодо якісного володіння іноземними мовами значно поширилися. При чому маються на увазі як самі іноземні мови, так і потреба нової якості кваліфікації. Здобуття освіти та постійна потреба в тренінгах, що орієнтовані на структуровану логічну прогресію від базових професійних навичок до вмінь вищого рівня, стали тенденціями безперервного розвитку іншомовної компетенції фахівців різних спеціальностей. Зокрема, викладання іноземних мов для спеціальних цілей поділяється на такі сфери: англійська мова для технічних спеціальностей, для бізнесу та економіки, для спеціальностей соціальної сфери, для спеціалістів інших професій. Кожна сфера поділяється на спеціальнос-

ті: англійська мова для академічних цілей (тобто науковців певної спеціальності); англійська мова для спеціалістів кожної професії, що відноситься до конкретного підрозділу.

Протягом останнього десятиріччя проблемами, пов'язані з удосконаленням іншомовної компетенції майбутніх фахівців, активно досліджувалися вітчизняними вченими, серед яких, перш за все, треба згадати С. Ніколаєву, О. Тарнопольського, Л. Черноватого. У наш час Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти націлюють сучасних дослідників на розробку нових моделей для інтенсифікації навчання професійно-орієнтованої іноземної мови у вищих навчальних закладах.

Мета статті – висвітлити нові підходи щодо оптимізації навчання професійно-орієнтованої англійської мови у вищих навчальних закладах.

Вища школа, зокрема факультети іноземних мов, мають відігравати провідну роль в розвитку прозорого процесу навчання професійно-орієнтованої іноземної мови в умовах безперервної освіти. Це означає, що вищі навчальні заклади можуть і повинні, поперше, постійно працювати над поліпшенням якості специфікацій та дизайну усіх форм навчального процесу (курси, післядипломна освіта, інтенсивне навчання), а по-друге, забезпечити людей, які навчаються, відповідними та якісними документами (сертифікати або дипломи). Такі специфікації та сертифікати повинні надати чітке уявлення про той процес навчання, в якому була отримана та чи інша кваліфікація. Це означає, що кваліфікаційні специфікації та вміння можуть і повинні мати прозорий «статистичний» вигляд (їх можна виміряти, порівняти та перевірити).

В останні роки особливої популярності набула інтенсивна методика навчання англійської мови. Перші короткострокові курси інтенсивного навчання іноземної мови були створені для навчання дорослих, але згодом ця методика була поширена на навчання іноземної мови студентів вищих навчальних закладів. Інтенсивна методика передбачає реалізацію п'яти принципів навчання іноземної мови: особистісного спілкування, особистісно-рольового принципу, концентрованої органі-

зації навчального матеріалу й навчального процесу, колективної взаємодії, поліфункціональності вправ. Пропонована методика допомагає максимальному зануренню студентів у процес інтерактивного навчання з мінімальним використанням рідної мови. Серед навчальних прийомів переважають діалогічне спілкування та завдання, які дозволяють кожному студентові відчути себе індивідуальністю та особистістю. Інтенсивний метод виявляється дуже ефективним для форсованого навчання спеціалістів професійно-орієнтованої англійської мови з використанням ділової гри, проблемних завдань, проектно-методики тощо. Методика інтенсивного навчання передбачає швидке усунення страху щодо процесу спілкування. На думку прихильників цієї методики, людина озброєна стандартним набором граматичних конструкцій та мінімальним лексичним запасом, може легко знайти спільну мову з мешканцями незнайомої їй країни. Своїм існуванням інтенсивна методика зобов'язана сугестивному (емоційно-смісловому) методу Г. Лозанова, який отримав подальший розвиток зусиллями Г. Китайгородської, Л. Гегечкорі, А. Плесневича та багатьох інших дослідників. Сугестокібернетичний інтегральний метод В. Петрусинського для прискореного навчання реалізується засобами дистанційного навчання, де функції викладача обмежуються підготовкою навчального матеріалу та контролем іншомовного розвитку тих, хто навчається.

Незважаючи на відмінності концептуальних підходів до навчання іноземних мов, усі вони мають враховувати соціальне замовлення щодо необхідності формування здатності спеціалістів до адаптації стосовно вимог професійної діяльності в умовах глобалізації економіки й виробництва. Проте замовлення вітчизняної економіки на інженерів, які володіють іншомовною професійною компетенцією, залишається незабезпеченим у багатьох аспектах. Багаторічна практика свідчить про те, що викладачі іноземних мов, як правило, не пов'язують розвиток методики з соціально-економічними змінами, які відбуваються у світі. Сьогодні ефективність системи вищої освіти, зокрема навчання іноземних мов, має вимірюватися її спроможністю охоплювати

необхідні сфери й допомагати кожному студентові оволодіти іншомовною комунікативною компетенцією для професійних цілей. Така компетенція є провідною серед тих, які забезпечують готовність випускників ВНЗ до адаптації та самореалізації в умовах світового ринку праці, що підтверджується дослідженнями в галузі розробки національних стандартів вищої освіти в країнах Європи. Саме тому визначальним напрямком у курсі викладання іноземної мови в немовних ВНЗ, зокрема тих, які готують інженерів, має стати реалізація комунікативного підходу, що передбачає формування у студентів комунікативної компетенції, яка дозволить користуватися набутими навичками та вміннями в майбутній професійній діяльності.

У наш час дослідники продовжують займатися проблемами оволодіння іноземною мовою у професійному контексті, а також вивчати можливості інтенсифікації навчання іноземної мови для професійних цілей у вищій школі. При цьому дуже важливими є наступність і безперервність на усіх етапах освітнього процесу – початкового, середнього, вищого й післядипломного. Навчання іноземної мови є однією з важливих складових цього процесу. Курс іноземної мови у ВНЗ, який є етапом у системі «середня школа-вища школа-післядипломна освіта», має бути професійно-орієнтованим, а його цілі – зумовлюватися комунікативними й професійними потребами майбутніх спеціалістів. Тому головною метою навчання іноземної мови у ВНЗ немовного профілю, зокрема тих, що готують інженерів, має стати забезпечення комунікативної компетенції студентів у професійній сфері [4, 14–25].

Сьогодні науковці продовжують пошуки нових підходів до організації ефективного навчання студентів вищих технічних навчальних закладів та фінансово-економічних спеціальностей університетів професійному спілкуванню, зокрема засобами інтенсивної методики [9, 192].

У дослідженні В. Титової теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено модульно-проектну методику навчання професійно-орієнтованого спілкування студентів I курсу технічних спеціальностей нафто-

газового профілю (англійська мова). Запропонована методика органічно поєднує модульний підхід і проектну методику, а також забезпечує комплексний розвиток спеціалізованої комунікативної компетенції в основних видах професійно-орієнтованої мовленнєвої діяльності (аудіюванні, говорінні, читанні та письмі) [10, 19].

Розвиток мовних та мовленнєвих умінь майбутніх спеціалістів у професійно-орієнтованому контексті передбачає ранню спеціалізацію, врахування спеціальності на всіх етапах навчання іноземної мови. Сприятим цьому може модель навчання іноземної мови, що включає всі види мовленнєвої діяльності, які з самого початку професійно-орієнтовані на конкретну спеціальність. Наприклад, рання спеціалізація передбачає введення спеціальної лексики вже на самому початку навчання мови.

Комунікативна спрямованість навчального процесу надає пріоритетного значення таким видам мовленнєвої діяльності студентів як говоріння та аудіювання. Студенти володіють навичками аудіювання, якщо вони правильно розуміють основний зміст нових текстів, побудованих на знайомому мовному матеріалі, легко підтримують діалог, швидко реагуючи на запитання. Студенти вміють говорити іноземною мовою, якщо вони можуть переказати прочитаний або почутий текст у вигляді монологу, відповісти на будь-яке запитання за текстом, самостійно поставити запитання під час бесіди, зробити невеличке повідомлення за схемою або таблицею. Важливою є також сформованість мовленнєвих умінь, необхідних для ведення професійно спрямованого спілкування: діалогів, ділових переговорів тощо.

Зміст навчальних завдань завжди має відповідати комунікативним потребам спеціалістів. Для визначення комунікативних потреб спеціалістів немовних факультетів А. Сонгаль використовує поняття «професійно-комунікативного завдання», яке дозволяє, з одного боку, отримати чітке уявлення про характер професійного завдання, а з іншого – досягти комунікативної цілі, яка реалізується через комунікативні наміри. Це дає можливість співвіднести власні професійні

завдання з мовною діяльністю [8, 23]. Найважливішим є виробничо-технологічний аспект, пов'язаний із оволодінням специфікою професійної діяльності, що потребує також теоретичної та практичної адаптації викладачів іноземної мови до нової ролі посередників, які зможуть швидко визначити комунікативні потреби інженерів, організувати та підтримати професійні дискусії.

Особливе значення в процесі інтенсивної підготовки майбутніх спеціалістів з іноземної мови в немовних ВНЗ має читання. Питання теорії та практики навчання читанню іноземною мовою в немовних вузах детально висвітлені в багатьох дослідженнях. Під зрілим професійно-орієнтованим читанням мають на увазі практичне володіння цим видом мовленнєвої діяльності стосовно відповідної галузі. Це означає, що іншомовне читання повинно бути засобом отримання інформації з метою її наступного використання в професійній діяльності. Для навчання читання іноземною мовою у ВНЗ використовуються автентичні науково-технічні тексти. Але, як свідчать дослідження вітчизняних і закордонних учених, автентичні тексти не часто використовуються для читання в немовних ВНЗ. Перевага надається підручникам, які містять змодельовані тексти [2, 73–77].

За цих умов найбільш доцільною формою навчання читання стає когнітивно-комунікативна модель. Загальна схема формування когнітивної стратегії у студента під час професійно-орієнтованого читання виглядає так: передтекстовий етап, виконання вправ за текстом, післятекстовий етап. Передтекстовий етап починається з актуалізації фонових знань відповідної теми, компресії та трансформації текстової інформації для створення вторинних текстів. Створення вторинних текстів на базі авторського збагачує концептуальну систему студентів. У цьому випадку читання трансформується з мети навчання в засіб усвідомлення світу й майбутньої професії [1, 29–30].

Необхідність гармонійного розвитку всіх видів мовленнєвих умінь вимагає належної уваги до процесу формування навичок та умінь письма, який не повинен обмежуватися лише нотатками та повідомленнями.

Г. Скуратівська, Н. Зінукова досліджували методи навчання студентів економічних спеціальностей англійської мови професійного письмового спілкування. У їхніх роботах визначено методичні основи керівництва навчальною діяльністю студентів, обґрунтовано й практично розроблено методику навчання написання довідково-інформаційної документації, розроблено словник-мінімум та систему вправ для його засвоєння [3, 18; 7, 20].

Серед чинників, що негативно впливають на ефективність оволодіння іноземною мовою у немовних ВНЗ, дослідники найчастіше згадують кількісний чинник, тобто зумовлений незначною кількістю годин, передбачених на курс іноземної мови [6, 11–19]. Деякі автори вважають, що негативний вплив цього чинника можна зменшити, а ефективність навчання іноземної мови у ВНЗ немовного профілю певним чином підвищити, за рахунок упровадження додаткових курсів, спрямованих на розвиток необхідних професійно-комунікативних умінь, що не можуть бути сформовані в межах стандартної програми з іноземної мови. Згадані курси мають бути орієнтовані на задоволення конкретних комунікативних потреб майбутніх інженерів, а ці потреби, зі свого боку, зумовлюють мету та зміст кожної додаткової дисципліни [8, 23].

Потреби фахівців в оволодінні іноземною мовою викликають необхідність створення спеціалізованих курсів для певних груп спеціалістів з урахуванням специфіки їх професійної діяльності та процесу комунікації на ситуативній основі. Слід підкреслити, що саме цей підхід у навчанні іноземних мов для спеціальних цілей домінує в сучасній зарубіжній методиці [5, 23–25].

Сьогодні діяльність курсів іноземних мов відбувається в умовах дії певних несприятливих чинників, що негативно впливають на якість їх роботи. Це, передусім, відсутність в Україні єдиних стандартів та вимог, яких повинні дотримуватися такі курси, а відтак – і переліку та змісту рівнів володіння мовою, кількості годин, необхідних для досягнення відповідного рівня, офіційно визнаних форм сертифікатів тощо.

Саме тому вищі навчальні заклади працюють над введенням визнаних світових стандартів, що зробили б можливим оволодіння

такою мовною кваліфікацією, яка визнається міністерствами, освітніми інститутами та бізнес-структурами в усьому світі. На жаль, досвід галузі вищої освіти свідчить про те, що визнання нових стандартів розвитку іноземних мов є досить повільним процесом. Європейська Рада визнала необхідність поліпшення прозорості процесу введення нових стандартів, тому що прозорість освітньої політики та планування подальшого розвитку безперервної освіти з чітко визначеними цілями дадуть змогу використати іноземну мову як дійсний інструмент реальної мети.

Отже, у наш час іноземна мова стає не просто однією з дисциплін навчальних планів немовних ВНЗ, а засобом формування професійної підготовки майбутніх фахівців, розвиваючи практичні вміння професійної іншомовної комунікації у процесі оволодіння спеціальністю. Стратегічним напрямком, що зумовлює професійну спрямованість навчального процесу у вищій школі, є засвоєння тих знань та умінь, які можуть бути використані в майбутній практичній діяльності. Подальший розвиток теорії та методики навчання іноземних мов у вищій школі може бути пов'язаний із розробкою нових програм і підручників для професійно-орієнтованого навчання, моделюванням процесу реальної комунікації в конкретних галузях, відбором необхідного мовного матеріалу для того, щоб звузити весь діапазон мови до конкретних потреб спеціалістів.

Список використаних джерел

1. Барабанова Г. В. Когнітивно-комунікативна модель навчання професійно орієнтованого читання іноземною мовою в немовному вузі / Г. В. Барабанова // Іноземні мови. – 2004. – № 1. – С. 29–30.
2. Добровольська Л. В. Читання іншомовної літератури як засіб формування компетенції фахівця / Л. В. Добровольська // Вісник Одеського державного університету. – 1999. – Вип. 4. – С. 73–77. – (Серія : Філологія : мовознавство, літературознавство).
3. Зінукова Н. В. Навчання студентів-економістів написання англійською мовою довідково-інформаційної документації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.02 Теорія та методика навчання : германські мови / Н. В. Зінукова. – К., 2004. – 18 с.
4. Китайгородская Г. А. Размышления об образовании вообще и обучении иностранным языкам в частности / Г. А. Китайгородская // Вестник МГУ. – 2004. – № 2. – С. 14–25. – (Серия 20 : «Педагогическое образование»).

5. Морська Л. І. Сучасні тенденції у викладанні іноземних мов для спеціальних цілей // Іноземні мови. – 2002. – № 2. – С. 23–25.
6. Мыльцева Н. А. Подготовка специалистов со знанием иностранных языков в высших учебных заведениях / Н. А. Мыльцева // Иностранные языки в школе. – 2006. – № 7. – С. 11–19.
7. Скуратівська Г. С. Навчання писемного англійського професійного мовлення студентів фінансово-економічних спеціальностей : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.02 Теорія та методика навчання : германські мови / Г. С. Скуратівська. – К., 2002. – 20 с.
8. Сонгаль А. Г. Методика обучения профессиональному диалогическому общению на краткосрочных специализированных курсах (английский язык) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.02 Теорія и методика обучения и воспитания (иностранные языки, профессиональное образование) / А. Г. Сонгаль. – М., 1991. – 23 с.
9. Тарнопольский О. Б. Методика обучения английскому языку : уч. пособ. / О. Б. Тарнопольский, С. П. Кожушко. – К. : Ленвита, 2004. – 192 с.
10. Тітова В. В. Модульно-проектна методика навчання англійської мови студентів вищих технічних закладів освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.02 Теорія та методика навчання : германські мови / В. В. Тітова – К., 2001. – 19 с.

O. ALEXANDROVA, V. ALEXANDROV

Zaporizhzhya

INTENSIFICATION OF PROFESSIONALLY ORIENTED ENGLISH TRAINING IN HIGHER SCHOOL

The article deals with adaptation of some elements of intensive methods to foreign language instruction in higher school. New ways of presentation and memorizing vocabulary have been examined. Some forms of organization of training process for the effective improvement of habits and skills of listening comprehension, speaking, reading and writing have been illustrated. It is shown that the ways of intensive training methods in foreign language can be effectively used in higher school. Communicative approach was determined as the main direction of teaching foreign language in non-language universities

Key words: intensive methods, active lexical reserve, speaking skills.

Е. Ф. АЛЕКСАНДРОВА, В. Н. АЛЕКСАНДРОВ

г. Запорожье

ІНТЕНСИФІКАЦІЯ ОБУЧЕННЯ ПРОФЕСІОНАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНОМУ ІНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ В ВИЩЕЙ ШКОЛЕ

Статья рассматривает возможности применения некоторых элементов интенсивной методики для обучения иностранному языку в высшем учебном заведении. Рассмотрены новейшие приемы подачи и закрепления лексики, а также формы организации учебного процесса для эффективного усовершенствования навыков и умений аудирования, говорения, чтения и письма. Показано, что приемы методики интенсивного обучения иностранному языку могут эффективно использоваться в высшей школе. Коммуникативный подход определен главным направлением в обучении иностранному языку в неязыковых вузах.

Ключевые слова: интенсивный метод, активный словарный запас, речевые умения.

Стаття надійшла до редколегії 29.10.2015